Fiilde Çatı: Özneye ve Nesneye Göre Fiiller

Çalışma Kâğıdı · 30 Soru · Kolaydan Zora

Ad Soyad _____ Sınıf / No _____ Tarih _____

KONU ÖZETİ

- **Çatı**, fiilin özne ve nesneyle ilişkisini gösteren özelliktir. Çatı, fiilin kök ya da gövdesine getirilen **çatı ekleri** (-I, -n, -ş, -t, -dır, -ır, -ar…) ile belirlenir.
- **Özneye göre: Etken** (eylemi yapan özne bellidir: Çocuk kapıyı açtı.) · **Edilgen** (-I, -n; eylemi yapan belli değildir, özne sözde öznedir: Kapı açıldı.) · **Dönüşlü** (-n, -I; eylemden etkilenen öznenin kendisidir: Çocuk yıkandı.) · **İşteş** (-ş; eylem birlikte ya da karşılıklı yapılır: Arkadaşlar selamlaştı.)
- **Nesneye göre: Geçişli** fiil nesne alabilir (okumak: neyi?). **Geçişsiz** fiil nesne alamaz (uyumak, gülmek). Edilgen ve dönüşlü fiiller geçişsizdir.
- **Oldurgan** fiil, **geçişsiz** bir fiile çatı eki getirilerek onu geçişli yapar: uyu-t-, öl-dür-, düş-ür-. **Ettirgen** fiil, zaten **geçişli** olan bir fiile çatı eki getirilerek eylemin başkasına yaptırıldığını bildirir: yaz-dır-, oku-t-.
- Bir fiil hem özneye hem nesneye göre adlandırılır: "Öğretmen ödevi yazdırdı." → etken + ettirgen (geçişli). Metinlerde edilgen çatı, eylemi yapanın önemsiz ya da bilinmez olduğu durumlarda tercih edilir.

KOLAY Isınma Soruları (1–10)

1 Özneye göre çatı türlerini örnekleriyle eşleştiriniz.
1. Etken 2. Edilgen 3. Dönüşlü 4. İşteş
a) Kuşlar ağaçta cıvıldaştı. b) Mektup postaya verildi. c) Kız aynada süslendi. ç) Dedem bahçeyi suladı.

2 "Kitaplar raflara dizildi." cümlesindeki yüklemin özneye göre çatısı aşağıdakilerden hangisidir?
A) Ettirgen B) Etken C) Dönüşlü D) İşteş E) Edilgen

3 Aşağıdaki fiillerden hangisi **geçişsizdir**?
A) uyumak B) sevmek C) görmek D) okumak E) yazmak

4 Aşağıdaki ifadelerin başına doğru ise **D**, yanlış ise **Y** yazınız.
( ) Edilgen fiillerde eylemi yapan belli değildir.
( ) "Güldü" fiili geçişli bir fiildir.
( ) "Taranmak" fiili dönüşlü olarak kullanılabilir.
( ) İşteş fiiller -ş ekiyle kurulabilir.

5 "Annem kardeşimi erkenden uyuttu." cümlesindeki "uyuttu" fiili nesneye göre hangi çatıdadır?

A) Geçişsiz B) Ettirgen C) Oldurgan D) Dönüşlü E) Edilgen

6 Aşağıdaki fiillerin özneye göre çatısını yazınız.

a) görüştüler b) giyindi c) boyandı (duvar) ç) koştu

7 Aşağıdaki cümlelerin hangisinde **işteş** çatılı fiil vardır?

A) Çocuklar bahçede koştu.
B) Çocuklar bahçeyi süpürdü.
C) Çocuklar bahçede yıkandı.
D) Çocuklar bahçede kovalaştı.
E) Çocuklar bahçeye götürüldü.

8 "Öğretmen öğrencilere şiiri ezberletti." cümlesindeki fiil nesneye göre hangi çatıdadır?

A) İşteş B) Edilgen C) Oldurgan D) Geçişsiz E) Ettirgen

9 Aşağıdaki geçişsiz fiillerden **oldurgan** fiiller türetip birer cümlede kullanınız.

a) düş- b) kork-

10 Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yüklem **dönüşlü** çatıdadır?

A) Kardeşim sabah erkenden hazırlandı.
B) Kardeşim sabah erkenden kahvaltı hazırladı.
C) Kardeşimle sabah erkenden sözleştik.
D) Kardeşimi sabah erkenden uyandırdılar.
E) Yemekler sabah erkenden hazırlandı.

ORTA Pekiştirme Soruları (11–20)

11 (I) Sabah erkenden köyün meydanında davullar çalındı. (II) Gençler güreş alanında karşılaştılar. (III) Yaşlı pehlivan, çırağına yeni oyunlar öğretti. (IV) Yarışmacılar yağlanıp ortaya çıktı. (V) Kazananın adı akşamüstü herkese duyuruldu.
Bu parçadaki numaralanmış cümlelerin hangisinde yüklem **işteş** çatılıdır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

12 (I) Sabah erkenden köyün meydanında davullar çalındı. (II) Gençler güreş alanında karşılaştılar. (III) Yaşlı pehlivan, çırağına yeni oyunlar öğretti. (IV) Yarışmacılar yağlanıp ortaya çıktı. (V) Kazananın adı akşamüstü herkese duyuruldu.
Bu parçadaki numaralanmış cümlelerden hangileri **edilgen** çatılıdır?

A) I ve II B) I ve V C) II ve IV D) III ve V E) IV ve V

13 Aşağıdaki cümleleri edilgen çatılı olacak biçimde yeniden yazınız.
a) Belediye yolları asfaltladı.
b) Öğrenciler sınıfı süsledi.

14 Aşağıdaki ifadelerin başına doğru ise **D**, yanlış ise **Y** yazınız.
( ) "Çocuk yıkandı." cümlesinde fiil dönüşlü, "Halılar yıkandı." cümlesinde edilgendir.
( ) Edilgen fiiller nesne alabilir.
( ) Ettirgen fiil, geçişli bir fiilden türetilir.
( ) Oldurgan fiil geçişsiz bir fiili geçişli yapar.

15 Aşağıdaki fiillerden hangisi, türediği fiile göre **oldurgan** değil **ettirgen**dir?

A) doyurmak B) güldürmek C) uçurmak D) yazdırmak E) öldürmek

16 Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yüklem hem **etken** hem **geçişli**dir?

A) Ressamlar sergide buluştu.
B) Ressam atölyede çalıştı.
C) Ressam tabloyu özenle tamamladı.
D) Tablo özenle tamamlandı.
E) Ressam sabah erkenden giyindi.

17 "Terzi elbiseyi dikti." cümlesini önce **ettirgen**, sonra **edilgen** çatılı olacak biçimde yeniden yazınız.

18 "Eski yazmalar kütüphanede titizlikle korunuyor." cümlesinin yüklemi için aşağıdakilerden hangisi doğrudur?

A) Etken ve geçişlidir.
B) Edilgen ve geçişsizdir.
C) İşteş ve geçişsizdir.
D) Dönüşlü ve geçişlidir.
E) Etken ve ettirgendir.

19 Aşağıdaki cümlelerin hangisinde **-n** eki fiile dönüşlülük anlamı katmıştır?

A) Yaşlı adam bastonuna dayanarak ayağa kalktı ve silkindi.
B) Ev boyandı.
C) Kapı yavaşça açıldı.
D) Ekmek bölündü.
E) Mektup okundu.

20 Aşağıdaki fiillerden hangisi **çatı eki** almamıştır?

A) giyindi B) uyuttu C) yazıldı D) yürüdü E) görüştü

ZOR Düşünme Soruları (21–30)

21 I. Toplantıda yeni kararlar alındı.
II. Misafirler kapıda vedalaştı.
III. Babam arabasını yıkattı.
IV. Çocuk suya düştü.
Bu cümlelerin yüklemleriyle ilgili aşağıdakilerden hangisi **yanlıştır**?

A) III. cümlenin yüklemi ettirgendir.
B) II. cümlenin yüklemi işteştir.
C) IV. cümlenin yüklemi oldurgandır.
D) IV. cümlenin yüklemi geçişsizdir.
E) I. cümlenin yüklemi edilgendir.

22 "Gülüştük", "ağlaştılar", "bağrıştılar" fiillerindeki -ş eki, eyleme aşağıdaki anlamlardan hangisini katmıştır?

A) Eylemin başkasına yaptırılması
B) Eylemi yapanın belli olmaması
C) Eylemden öznenin kendisinin etkilenmesi
D) Eylemin karşılıklı olarak birbirine yapılması
E) Eylemin birden çok kişi tarafından birlikte yapılması

23 Aşağıdaki cümlelerdeki yüklemleri hem **özneye** hem **nesneye** göre adlandırınız.
a) Kararlar açıklandı.
b) Komşular bayramlaştı.
c) Usta çırağına kapıyı boyattı.

24 Aşağıdaki cümlelerin hangisinde aynı fiil kökünden türemiş **iki farklı çatıda** fiil kullanılmıştır?

A) Kapı açık kaldı, içeri girdim.
B) Kapıyı açtım ama pencere rüzgârla açıldı.
C) Kapıyı açtırdım, sonra da kapattırdım.
D) Kapıyı açtım, pencereyi kapattım.
E) Kapıyı çaldım, kimse açmadı.

25 "Bu fidanları yıllar önce dedem dikmiş, biz de onları sulayıp büyüttük."
Bu cümledeki "dikmiş" ve "büyüttük" fiilleri için aşağıdakilerden hangisi **doğrudur**?

A) "Dikmiş" ettirgen, "büyüttük" dönüşlüdür.
B) "Dikmiş" işteş, "büyüttük" edilgendir.
C) "Dikmiş" geçişli bir kök fiil, "büyüttük" ise geçişsiz bir fiilden türemiş oldurgan fiildir.
D) İkisi de geçişsizdir.
E) İkisi de edilgendir.

26 Aşağıdaki haber metnini, eylemi yapanları belirterek **etken çatılı** cümlelerle yeniden yazınız.
"Parktaki ağaçlar budandı, çiçek tarhları yenilendi ve oturma bankları boyandı."

27 Bir haber metninde "Yangın kısa sürede söndürüldü, yaralılar hastaneye kaldırıldı." ifadeleri yer alıyor. Haber metinlerinde bu çatının sık kullanılmasının nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

A) Eylemi yapanı özellikle vurgulamak
B) Olayı daha duygusal anlatmak
C) Karşılıklı yapılan eylemleri göstermek
D) Eylemin başkasına yaptırıldığını belirtmek
E) Olayın kendisini öne çıkarıp eylemi yapanı ikinci plana atmak

28 Aşağıdaki eşleştirmelerden hangisi **yanlıştır**?

A) övündü – dönüşlü
B) kırıldı (bardak) – edilgen
C) doyurdu – oldurgan
D) yıkattı – dönüşlü
E) sevişti – işteş

29 "Yaşlı ağaç fırtınada devrildi; köylüler toplanıp ağacı yoldan çektiler."
Bu cümlede geçen "toplan-" fiili için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

A) Özne eylemden kendisi etkilendiği için dönüşlü, nesne almadığı için geçişsizdir.
B) Geçişsiz bir fiilden türediği için oldurgandır.
C) Eylemi başkasına yaptırdığı için ettirgendir.
D) Nesne aldığı için geçişlidir.
E) Eylemi yapan belli olmadığı için edilgendir.

30 Çatı eklerinin bir metinde anlatıma katkısını göstermek için, bir köy kahvesindeki sohbeti anlatan 2-3 cümlelik özgün bir paragraf yazınız. Paragrafta **bir işteş** ve **bir edilgen** fiil kullanıp altını çiziniz.

Takıldığın soruyu işaretle, konu özetine tekrar göz at. Başarılar!
Diğer konuların çalışma kâğıtları ve deneme sınavları: **maarifpdf.com.tr**